

Şehrin Mafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

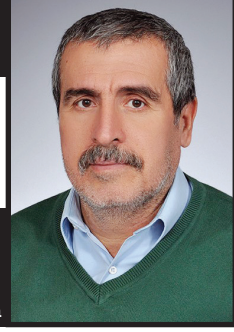
CİLT: 6 • SAYI: 18

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKÇE - ANUŞ GÖKÇE

2 AĞUSTOS 2024 CUMA

TÜRK DESTANLARI

İKİ ÖNEMLİ ZAFER

**SADIK
GÖKCE**

sadikgokce@hotmail.com

Zaferler ayı Ağustostayız. Tarihimiz zaferlerle dolu ama bu zaferlerden en önemli olan ikisi ağustos ayında vuku bulmuş. Ve bu zaferler millet olarak bizim yani Türklerin kaderini çizmiş. "Coğrafya kaderdir diyorlar" bu doğru ise, bu iki zafer bizim yaşayacağımız coğrafyayı belirlemiş...

İlki 26 Ağustos 1071 yılında atalarımızın kazandığı Malazgirt Savaşı. Bu savaşla birlikte Anadolu'yu yurt tutmuş Türk milleti.

Bugün bu zafer ve tarih tartışma konusu. Türkler Malazgirt Zaferinden önce de Anadolu'da varlarmış. Hatta bu coğrafyanın ilk sahipleri Türklerin ataları imiş...

Son yılların modası... Değerliyi değer-sizleştirmek...

Bütün bulgular Türk milletinin binlerce yıl önceden Anadolu'da var olduklarını gösteriyor. Sümerler, Luviler, Urartular vs. bütün medeniyetlerin kurucularının Ön Türkler olduğu işareti veriyor. Bilim adamları da bu konuda yeni yeni bulgulara ulaşıyorlar. Ve bu yeni bulgular Türklerin Anadolu'nun ilk sakinleri olduğunu gösteriyor.

Ama...

Bu ama çok önemli. Bir zaman gelmiş atalarımız bu bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlar. Aradan yüzlerce belki binlerce yıl geçmiş. Anadolu başka milletlerin yurdu olmuş. Biz Asya'ya taşınmışız. Orada var olma mücadelesi vermişiz. Ve sonunda 26 Ağustos 1071 yılında bir zamanlar hangi sebeple olursa olsun terk etmek zorunda kaldığımız yurdumuza geri dönmüşüz.

Bu evini kaybeden adamın yıllarca verdiği mücadele sonrası evine tekrar sahip olması gibidir. Kutlanmaya değer bir olaydır.

Bir zamanlar bizim olan ancak sonradan kaybettiğimiz, yabancı birisinin gelip oturduğu yurdumuzu kazandığımız tarih 26 Ağustos 1071'dir ve bu zaferi kazanarak ülkemize tekrar kavuşmamızı sağlayan kumandanın adı Alp Arslan'dır. Hiç kimse zaten Anadolu daha önceden de bizimdi diyerek bu geri dönüş zaferini küçümsemeye kalkışmasın.

Bakin Filistinliler kaybettikleri topraklarına yeniden kavuşabilmek için ne mücadeleler veriyor ne zorluklara katlanıyorlar. Bu uğurda çocuklarını bile şehit veriyorlar. Birgün topraklarını tekrar kazanırlarsa (Temennimiz ve duamız bu yönde) bugünü bayram ilan etmeyecekler mi? Bu topraklar zaten bizimdi diyerek zaferi küçümseyecekler mi? Hiç sanmıyorum! Şayet ulaşabilirlerse bu başarı onlar için bayramların en büyüğü olacak. Peki Malazgirt Savaşı kazanılmasa idi ne olurdu?

Türk milleti yine Asya'da yaşamaya devam eder, Anadolu'yu ele geçirmek için yapacağı hazırlıklarla yeni akınlar düzenlerdi. Ancak bu savaşın kaybı Türk milletinin sonu olmazdı.

...

Ağustos ayında kazandığımız ikinci zafer de Başkomutanlık Meydan Muharebesidir. 26 Ağustos 1922 tarihinde başlayan

İÇİNDEKİLER

- İKİ ÖNEMLİ ZAFER
SADIK GÖKCE
- TÜRKÇEMİZİN ÖĞRETİM ÜSTÜNLÜKLERİ
PROF. DR. FİRDEVS GÜNEŞ
- TÜRK DESTANLARI (1)
HALE GÜRBÜZ

- ÇAĞRIŞIMLAR
FATMA TUTAK
- TOKAT'TA KIZ İSTEME VE DÜĞÜN
ADETLERİNİN KONYA İLE MUKAYESESİ
ANUŞ GÖKCE

muharebe Atatürk'ün Başkomutan olarak atanması ile Başkomutanlık Meydan Muharebesi olarak adlandırılmıştır.

Sevr Antlaşmasını tanımayan milliyetperver subayların Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlattıkları İstiklal Harbi 26 Ağustos'ta başlayan Büyük Taarruz ve 30 Ağustos'ta Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat kumandayı aldığı Başkomutanlık Muharebesi ile neticelenmiştir. Bu zaferin sonrasında düşman denize dökülmüş, Anadolu tamamen düşmandan temizlenmiş ve Türk Yurdu olduğu ebediyen tescillenmiştir.

Bu zafer sonucu itibari ile Malazgirt Zaferinden daha önemlidir.

Çünkü, Malazgirt'te Türk Ordusu yenilmiş olsa bile Asya Steplerine çekilip yeniden toparlanarak tekrar Anadolu'ya yürüyebilirdi. Bu şansını defalarca deneyebilirdi. Selçuklu olmasa başka bir isim altında Anadolu'ya geçme çabasını sürdürecekti.

Ama Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi esnasında alınacak olan bir mağlubiyet sonrası bize Sevr Antlaşmasından daha ağır şartlar yükleneceği anlamına gelir. Hatta Anadolu'dan tamamen çıkarılmamız bile gündeme gelebilirdi. Böyle bir durumla karşılaşılrsa idi Anadolu'ya yeniden sahip olabilmek için yeni bir Alp Arslan'a ve Malazgirt Zaferine ihtiyacımız olacaktı.

Bu zaferi ne kadar bekleyeceğimizi de kim bilebilir. Ön Türkler Anadolu'yu kaybettikten sonra geri dönmemiz kaç bin yıl aldı acaba? Bunu hesaplayan oldu

mu hiç?

Malazgirt Zaferi ile birlikte Anadolu üzerine güzellemler yaptı aşklarımız. Anadolu'yu öven veya Anadolu'yu anlatan şiirler yazdı şairlerimiz.

Anadolu'ya özgü hikâyelerimiz oldu, nînelerimiz bu hikâyeleri uzun kış gecelerinde torunlarına anlattı. Anadolu'ya ait efsaneler oluşturduk. Hatta Anadolu isminin nereden geldiğine dair efsaneler anlatıldı.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi kaybedilse idi Anadolu üzerine de Rumeli üzerine olduğu gibi hasret türkûleri yakacaktık. Yahya Kemal'in "Kaybolan Şehir" şiirinde Üsküp'ü yazdığı gibi şairlerimiz "Kaybolan Vatan" üzerine şiirler kaleme alacaktı.

Bugün nasıl ki Rumeli bahsi geçince derin derin iç geçiriyorsak Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi kazanılmasa idi her Anadolu bahsi geçtiğinde derin derin iç geçirecek gözlerimiz kaybettiğimiz sevgiliyi arıyormuş gibi uzaklara dalıp gidecekti.

Bütün bunlar için hem Malazgirt Meydan Savaşını kazanarak bu ülkeyi tekrar bize vatan kılan Alp Arslan'a hem de Başkomutanlık Meydan Muharebesini kazanarak bu ülkenin ebedi Türk yurdu olduğunu tescilleyen Atatürk ve silah arkadaşlarına minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Allah hepsinden razı olsun, rahmeti ile muamele etsin ve mekanları cennet olsun.

ÂMİN.

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

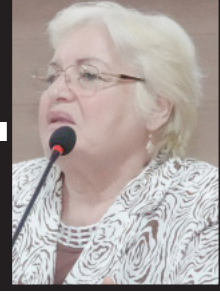
İYİLİK YAPMAK

*Hayırsever ol, başkalarına faydalı olmaya çalış,
Bir de iyilik yaptıklarından kötülük görmeye alış.*

2 Ağustos 2024

(Ahmet Sevgi)

TÜRKÇEMİZİN ÖĞRETİM ÜSTÜNLÜKLERİ

**PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ**

Türkçemizin milattan önce dört bin yılına kadar uzanan eski ve köklü bir geçmişi vardır. Tarih- sel süreç içinde dünyaya yayılmış ve çok sayıda dili etkilemiştir. UNESCO ve Ethnologue 2024 verilerine göre dünyamızda 7.164 dil konuşulmakta ve bunlardan sadece 200'ü yazılmak- tadır. Dünya nüfusunun % 88' inden fazlası 20 dili konuşmaktadır. En çok konuşular diller arasında ilk sırayı İn- gilizce, ikinci sırayı Mandarin Çincesi almaktadır. Bu dilleri konuşan sayısı bir milyarın üzerindedir. Üçüncü ve dördüncü sırada 600-500 milyon ko- nuşmacı sayısı ile Hintçe ve İspanyol- ca gelmektedir. Bunları 300-200 mil- yon arası kişinin konuştuğu Fransızca, Arapça, Bengalce, Rusça, Portekizce, Urduca ve Endonezya izlemektedir. Ardından 200-80 milyon arasındaki konuşmacı sayısı ile Almanca, Japon- ca, Nijer Pidgin, Mısırca, Maratice, Te- lugça, Türkçe, Tamilce ve Yue Çince- si gelmektedir. Kısaca dünyamızda 6 milyardan fazla kişi 20 dili konuşmak- tadır. Türkçemiz çok konuşulan ilk 20 dil arasında yer almaktadır. Dilbilimci Alain Calvet ve Louis-Jean Calvet'in dünya dillerinin ağırlıklarını gösteren Dil Barometresinde ise Türkçe, res- mi dil olma, konuşan sayısı, eğitim ve iletişim özelliği gibi nedenlerle dünya dilleri arasında ilk 12. sıraya yerleş- mektedir (Calvet ve Calvet, 2017).

Son yıllarda yapılan beyin araştırmala- rı "Türkçemizin beyin işleyişine uygun olduğunu, dil ve zihinsel becerileri geliştirdiğini," göstermektedir. Araş- tırmalara göre Türkçemizin ses zen- ginliği, ses-harf ilişkisi, hece ve kelime türetme, kelime tanıma gibi özellikleri hem zihni geliştirmekte hem de öğre- tim kolaylığı sağlamaktadır. Bu konuda

yapılan çok sayıda araştırmaya rağmen hala bazı kaynak ve Web sitelerinde Türkçenin zor ol- duğu, düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme gibi zihinsel becerileri geliştiremediği öne sürülmektedir. İngilizcenin ise kolay öğrenildiği iddia edilmektedir. Oysa dil öğrenme kolay- lığı dilin ses, harf, hece, kelime, söz- dizimi gibi çeşitli etkenlerine bağlıdır. Dil araştırmalarına göre Türkçe, Fince, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce gibi diller kolay öğrenilmektedir. Jaffré ve Fayol'a (1997) göre Almanca, Fran- sızca ve İngilizce kolay öğrenilen dil- ler arasında değildir. Çünkü bu diller- de ses ve harfler arasında düzenli ve kurallı ilişkiler yoktur (Jaffré ve Fayol, 1997).

Türkçemiz zengin ve güçlü bir dildir. Zengin olması yanında işlevsel, sözlü ve yazılı verimliliği yüksek, aynı za- manda yenilikçi, yaratıcı, üretici ve analitik bir dildir. Ayrıca düzenli ve kurallı bir dildir. Öğrenilmesi eğlenceli ve matematiksel bir dildir. Bu yönüyle yeni bilgi ve düşünceler üretme, an- lama, düşünme, sorgulama gibi be- cerileri geliştirmeye uygun bir dildir. Türkçemizin bu özellikleri, öğretim üstünlükleri çeşitli ulusal ve uluslara- rası araştırmalarda açıkça vurgulan- maktadır. Bunlar aşağıda kısaca özet- lenmektedir.

Şeffaflık Düzeyi: Bir dilin şeffaf veya opak olması öğretim açısından çok önemlidir. Şeffaflık düzeyi dildeki ses ve harfler arasındaki ilişkinin düzen- li ve sistemli olmasıdır. Eğer bir harf

bir sese, bir ses bir harfe karşılık geliyorsa yani seslerle harfler birebir eşit ve uyumlu ise şeffaf, değilse opak dil denilir (Seymour vd, 2003). Örneğin Türkçe’de [o] sesi “o” harfi, [f] sesi “f” harfi ile yazılır. Oysa opak dillerde aynı sesler için farklı harfler kullanılır. Örneğin Fransızca’da [o] sesi “o”, “au”, “eau”, [f] sesi “f”, “ff” ve “ph” ile farklı harfler kullanılır. Türkçede [of] hecesi “of” harfleriyle yazılır. Fransızca’da [of] için 6 ve daha farklı yazım biçimi vardır. Bu durum öğrencilerin zihninde karmaşıklığa neden olmakta, okuma ve yazma öğretimini güçleştirmektedir. Araştırmalara göre Fince ve Türkçe dünyada en şeffaf diller olmaktadır. Bu durum 100 nörobilim uzmanıyla hazırlanan “Beyni Anlama: Yeni Öğrenme Biliminin Doğuşu” adlı OCDE 2007 ve OCDE-CERİ 2008 Raporlarında dile getirilmekte, “Fince ve Türkçenin şeffaf dil, İngilizce ve Fransızcanın opak dil” olduğu açıkça belirtilmektedir (OCDE, 2007; OCDE-CERİ, 2008).

Dilin şeffaf olması okuma yazma öğretimini kolaylaştırmaktadır. OCDE 2007 ve OCDE-CERİ 2008 Raporlarına göre “Türkçe ve Fince gibi şeffaf dillerde sesler ve harfler bire bir eşleşmekte, beyin her biri arasında bir kez bağ kurmakta, böylece seslerle harfleri birleştirme, hece ve kelimeleri tanıma kolay olmaktadır. Ancak İngilizce ve Fransızca gibi “opak” dillerde sesler ve harfler sürekli değişmekte, beyin hangi sesin karşılığı hangi harfin olduğunu belirlemesi ve bağ kurması güç olmaktadır (OCDE, 2007; OCDE-CERİ, 2008). Görüldüğü gibi opak diller zihin karışıklığına neden olmakta ve öğrencinin beynine ek yük getirmektedir. Türkçede her ses bir harfle yazılmakta, her harf bir sesle okunmaktadır. Yani Türkçede ses ve harfler arasında bire bir ilişki vardır. Bu durum okuma yazma öğretimi, dil ve zihinsel beceri-

leri geliştirme ile klavye kullanma açısından üstünlük sağlamaktadır.

Okuma Araştırmaları: Şeffaf bir dilde okuma yazma öğretimi çok kolay olmakta, öğrencilerin okuma yazma becerileri hızla gelişmektedir. Çünkü öğrenciye bir ses ile sesin karşılığı olan harf öğretilmektedir. Nörobilim uzmanı Stanislas Dehaene’ye (2011) göre “hangi harflerin hangi seslere karşılık geldiğini öğrenen ve alfabe ilkelerini keşfeden çocuklar, diğer çocuklara göre okuma yazmayı daha hızlı öğrenmekte, anlama becerilerini daha fazla geliştirmektedir (Dehaene, 2011). Bu durum Türkçe de açıkça görülmekte, Türk çocukları okuma yazmayı birkaç ay içinde öğrenmektedir. Oysa opak bir dili öğrenen çocuklar iki kat daha fazla zaman ve zihin enerjisi harcamaktadır. Bu nedenle İngilizce ve Fransızca öğrenen öğrencilerin okuma becerileri 2-3 yıl daha geç gelişmektedir.

Seymour ve arkadaşları (2013), Avrupa’nın 13 farklı ülkesinde çocukların okuma yazma öğrenme süresini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma sonunda dili şeffaf olan Finlandiya, İspanya ve İtalya’da çocukların okuma yazmayı daha hızlı öğrendikleri, ancak İngiltere ve Fransa’da okuma yazma öğrenme süresinin daha uzun sürdüğü ortaya çıkmıştır (Seymour vd.,2003). Benzer araştırma Öney ve Goldman tarafından Amerika’da yapılmıştır. Öney ve Goldman 1,2 ve 3. sınıfa giden Türk ve Amerikan çocuklarının okuma becerilerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonunda 1. sınıftaki Amerikan çocuklarının okuma becerilerinin Türk çocuklarına göre daha düşük olduğu, kelime tanıma, okuma ve anlamada geri kaldıkları, bu becerilerini ancak 3. sınıfa doğru geliştirdikleri görülmüştür (Öney ve Goldman, 1984).

Stanislas Dehaene’ye (2011) göre, okuma yazmayı erken öğrenmek beyin

gelişimi açısından çok önemlidir. Çünkü beyin 5 ve 6 yaşlarında çok esnektir. Bu yaşlarda nöronlar arasında bağlantı kurmak çok kolay olmakta, öğrenme, anlama, düşünme, sorgulama gibi zihinsel beceriler hızla gelişmektedir (Dehaene,2011). Bu durum OCDE 2005 Raporunda da vurgulanmaktadır. OCDE 2005 Raporuna göre çocukların erken okuma yazma öğrenmeleri sadece dil değil, beynin de gelişmesini ve giderek olgunlaşmayı getirmektedir. Yani okumanın erken öğrenilmesi beyni geliştirmekte, öğrencilerin öğrenme düzeyi ve kapasitesini hızla artırmaktadır (OCDE, 2005). Ülkemizde 2004 yılından bu yana ilk okuma yazma öğretimi ses temelli cümle yöntemi ile yapılmakta, öğrencilerimiz okuma yazmayı kısa sürede ve erken yaşlarda öğrenmektedir.

Yazma Araştırmaları: Araştırmalar şeffaf dillerin daha hızlı yazıldığını göstermektedir. Bu konu OCDE/ CERİ araştırmalarında da vurgulanmaktadır. OCDE 2007 Raporunda "Her sesin bir harfle yazıldığı Türkçe ve Fince gibi dillerde işitilen kelimeleri yazıya aktarma daha hızlı olmaktadır." denilmektedir (OCDE/ CERİ, Ontario,2007). Türkçenin ses ve yazı sistemi öğrencinin ilk kez duyduğu kelimeleri yazmayı ve akıcı yazmayı kolaylaştırmaktadır. Ancak çoğu dilde öğrencilere doğru yazma için dikte dersleri verilmektedir. Türkçenin bu özelliği klavye kullanmada da üstünlük sağlamakta, Türkçe metinler diğer dillere göre daha hızlı yazılmaktadır. Bu süreç F klavye ile desteklendiğinde yani Türkçe metinler F klavye ile yazıldığında, yazma hızı ve verimliliği daha da artmaktadır. Bu durum uluslararası hızlı yazma yarışmalarında aldığımız derecelerde açıkça görülmektedir. Ülkemiz 1957 yılından bu yana Dünya Bilgisayar ve Klavye Yarışmalarına katılmakta ve bu yarışmalarda çok sayı-

da Dünya Şampiyonluğu almaktadır. **Konuşma Araştırmaları:** Uluslararası düzeyde "Hangi ülkenin çocukları dilini daha kolay ve erken öğreniyor?" sorusuyla çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda Türkçenin erken yaşlarda ve kolay öğrenildiği ortaya çıkmıştır. Berlin Freie Üniversitesinden Profesör Gisela Klann-Delius ve Christina Kauschke tarafından dünyadaki büyük dillerin öğrenilme sürecine ilişkin karşılaştırmalı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada dünyada dilini en erken Türk çocuklarının öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Profesör Klann-Delius, çeşitli ülkelerden 800 dil bilimcinin katıldığı Uluslararası Çocuk Dili Araştırmaları Derneği'nin 10. Kongresinde, Türk çocuklarının 2- 3 yaşına kadar dil bilgisi kurallarına uygun konuştuklarını açıklamıştır. Alman çocuklarının ancak 4-5 yaşlarında temel dil bilgisi kurallarına hâkim olabildikleri, Arap çocuklarının ise dil bilgisi açısından doğru konuşmalarının yaklaşık 12 yıl sürdüğünü belirtmiştir (Klann-Delius, Kauschke, 2005).

Harf ve Hece Araştırmaları: Türkçemiz ses, hece ve kelime yönüyle kolay öğrenilen bir dildir. Türkçemizin ses, hece ve kelime özelliklerini belirlemek için Güneş ve Işık (2019) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada Türkçe Sözlükteki 110.452 kelime, Kişi Adları Sözlüğündeki 9.699 kelime, MEB ilk ve ortaokul Türkçe ders kitaplarından seçilen 20 metindeki 10.528 kelime alınarak toplam 130.679 kelime, 352.906 hece ve 788.316 harfin özellikleri incelenmiştir. Araştırma sonunda Türkçede seslerin zengin olarak kullanıldığı, "a","e" ve "k" harflerinin sık tekrarlandığı saptanmıştır. Türkçede 6 tür hece varken, Avrupa dillerinde 20 tür hece bulunmaktadır. Türkçede 2-3 harfli heceler yoğun kullanılırken diğer dillerde bu durum daha düşüktür. Avrupa dillerinde he-

celerin uzunluğu, 1 sesli 8 sessiz olmak üzere 9 harfe kadar çıkarken Türkçede en uzun hece Türk, kırk, halk gibi 4 harflidir. Türkçe hece yönüyle bir dizi öğretim üstünlüğüne sahiptir. Kelimelere gelince Türkçe kelimelerin kısa, 2-3 heceli oldukları ortaya çıkmıştır (Güneş & Işık, 2019). Kısaca Türkçe seslerin zenginliği, sözlerin ritmi ve müzikal yapısı sözlü kodlamaları kolaylaştırmakta, hece ve kelimelerin kısa olması, öğrenme, anlama ve zihinde yapılandırmayı kolaylaştırmaktadır.

Kelime Tanıma: Son yıllarda beynimizin kelimeyi nasıl tanıdığı konusunda sistemli araştırmalar yapılmaktadır. Örneğin Dehaene (2007) tarafından yapılan "Okumanın Zihinsel Görünümü" adlı uluslararası araştırmalarda önemli bulgular elde edilmiştir. Bu araştırmalarda okuma işlemine beynimizde özel bir şekilde gelişmiş nöronların eşlik ettiği ortaya çıkmıştır. Dehaene'ye (2007) göre, sol beyinde bulunan okuma nöronları önce kelimelerin harflerini incelemekte, harfleri tek tek seslendirmekte, sesleri birleştirerek hece ve kelime yapmaktadır. Daha sonra kelime zihinsel dille (iç sesle) veya yüksek sesle seslendirilerek okunmakta ve anlamı bulunmaktadır (Dehaene, 2007). Beynin okumada uyguladığı bu işleyiş sondan eklemeli dillerde kelimeleri tanımak için çok uygun olmaktadır. Türkçenin eklemeli bir dil olması, kelimelerin çoğunun sondan eklemelerle üretilmesi, beynin kelime tanıma işleyişi ile örtüşmekte ve bu süreci kolaylaştırmaktadır. Böylece Türkçede kelimeleri tanıma, okuma, anlama ve zihinsel becerileri geliştirme daha kolay olmaktadır.

Anlama Kolaylığı: Türkçe sistemli, düzenli ve kurallı bir dildir. Türkçenin düzenli ve kurallı olması, sözlü ve yazılı metinlerde mantık zincirinin daha kolay yakalanmasını getirmektedir. Bu

durum okuma ve tahmin etme çalışmalarında kendini göstermektedir. Türkçe metinlerde gelecek kelimeyi, cümleyi, düşünceyi, olayı vb. tahmin etmek kolaydır. Bu özellikler Türkçeyi ezberlenen bir dil olmaktan çıkarmakta ve mantık yürütülen bir dil haline getirmektedir. Bu durum hızlı okuma ve anlama becerilerini de geliştirici olmaktadır. Türkçe metinler daha hızlı okunmaktadır.

Görüldüğü gibi dil ve beyin araştırmaları Türkçemizin şeffaf bir dil olduğunu, kolay öğrenildiğini, buna karşılık Almanca, Fransızca, İngilizce gibi opak dillerin zor öğrenildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler üzerine Türkçenin zor öğrenildiği, karmaşık bir dil olduğu konusunda dünyamızda yıllardır ileri sürülen iddialar yıkılmıştır.

Sonuç

Türkçemizin öğretim üstünlüklerini yaymak, gelecek nesillere iyi öğretmek, uluslararası düzeyde iletişim ve bilim dili olmasını sağlamak için sistemli çalışmalar yapılmalıdır. Türkçe öğretimiyle ilgili bilimsel araştırma ve yayınlara önem verilmelidir. Okul öncesinden üniversiteye kadar bütün öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek için etkili Türkçe öğretim yöntemlerine odaklanılmalıdır. Türkçe öğretmenlerinin nitelikli yetişmesine ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi- ne özen gösterilmelidir. Türkçenin dil ve zihinsel becerileri geliştirmesi ile öğretim üstünlüklerine yönelik araştırmalara ağırlık verilmelidir. Türkçemize yönelik olumsuz propagandalara izin verilmemelidir.

Kaynak

Güneş, F.& Işık, A.D.(2019).Harflerden Cümlelere Türkçenin Öğretim Üstünlükleri, Ankara:

Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları, E-ISBN 978-605-82661-7-9

TÜRK DESTANLARI (1)

Bir milleti derinden etkileyen ve uzun yıllar iz bırakacak büyük bir savaş, doğal afet, göç, yığıtlık gibi durumların uzun bir şekilde manzum olarak anlatılmasına destan denir. Dünya genelinde genellikle toplumların edebiyat alanında ortaya koydukları ilk ürünler destanlar olmuştur.

Bütün dünya edebiyatlarının başlangıç eserleri olan destanlar, çeşitli konularda yaradılış hikâyeleri yanında, milletlerin hayatında büyük yankılar uyandırmış bir kahramanın veya tarih olayının millet muhayyilesinde ortak sembol ve ifadelerle zenginleştirilmiş uzun manzum hikâyeleridir.

Destanlar ait oldukları toplumların ortak değerlerini, kurallarını ve yaşam biçimlerini içererek o milletlerin geçmişini temsil ettiğinden milli özellikler taşımaktadır. Ancak bununla birlikte bu türün her zaman gerçekleri aktarmadığını unutmamak gerekir. Çünkü bu anlatılarda toplumlar idealleştirdikleri bir gerçeği yansıtmaya gayretinde olurlar. Kahramanların sonsuz bir güce sahip olmaları ve neredeyse ölümsüz olmalarının sebepleri de bu gayretin içinde saklıdır. Destanlarda tarihi olay ve kahramanlar milletin ortak bilinçaltının, vicdanının istek, beklenti, doğruları ve değerleri ile idealleştirilerek tarihi gerçekmiş gibi anlatılır.

Destanlar edebi eserler içerisinde en uzun, en milli ve oluşması en zor olanıdır. Bu nedenle her milletin milli destanı yoktur.

Destanlar doğal ve yapay destanlar olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

Doğal destanlar toplumların tarihinde derin izler bırakan olaylar sonrasında sözlü gelenekte oluşan ve üç aşamadan geçen destanlardır. Bu aşamalar: Oluş safhası, yayılış safhası ve derlenme safha-

HALE
GÜRBÜZ

sıdır. Oluş safhasında destana konu olan olaylar gerçekleşir. Yayılış safhasında bu olay toplum arasında nesiller boyu sözlü olarak anlatılarak uzun yıllar yaşatılır. Bu aşamada destana olağanüstü özellikler yüklenir. Derleme aşamasında ise bir araştırmacı halk dilinde sözlü olarak yaşayan bu destanı toparlayarak yazıya aktarır. Doğal destanların sözlü olması nedeniyle anonim olduğunu söyleyebiliriz.

Her toplumda olduğu gibi Türklerin de ilk edebiyat ürünleri destan olmuştur. Türklerin savaşçı özelliklere sahip olması zengin bir destan varlığı yaratmıştır. Her destan ait olduğu toplumun mitolojik kaynaklarını da ortaya koymaktadır. Türk destanları incelendiğinde at, ışık, ağaç, ok, kadın, bozkurt gibi mitolojik öğelerin sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz.

Türk destanları, kâinatın, insanın, kadının ve erkeğin yaradılışı, Türk milletinin doğuşu, çeşitli Türk devletlerinin kuruluş, gelişme, çöküşleri, zafer ve yenilgileri gibi konularla beraber pek çok sebep açıklayıcı efsaneyi de içinde barındırır.

Her milletin milli kimlik ve nitelikleri, ortak dünya görüşü, hatıra ve beklentileri yanında kusurları ve yanlışları da destanlarına yansır. Cihangirlik tutkusu, kuvvet, binicilik ve savaşçılık yanında verdiği sözde durma, acizlere ve mağluplara hoşgörü ile yaklaşma, yardımcı olma Türk destanlarında dile getirilen ortak değer ve kabullerdir.

Destanlar aynı zamanda Türk toplumunun tarihini ve kültürel özelliklerini ortaya koyar. Bu bakımdan bu eserlerin bizim için değeri paha biçilmez olmaktadır.

Çünkü bu destanlar atalarımızın binlerce yıl öncesindeki yaşamlarını ve hayata bakış açılarını bize göstermektedir.

Manzum olan Türk destanlarında nazım birimi olarak dörtlük tercih edilmiştir. Yine bu manzum parçaların hece ölçüsüyle şekillendiğini görebilmekteyiz. İlk örneklerinin manzum olduğu kabul edilen Türk destanlarında Kırgız Türkleri arasında yaşayan Manas destanı dışında bütünüyle günümüze gelen örnek bulunmamaktadır.

Türk destanlarının kaynakları ise bugün daha çok Çin ve İran tarihinden öğrenilebilmektedir. Yine elimizde olan parçaların birleştirilmesi yoluyla da destanlarımızın anlamlandırılması yapılmaktadır. Bu ürünlerin sözlü olması kaynaklara ulaşma noktasında güçlük yaratmaktadır. Bazı bilim adamlarının sözlü destanları yazıya geçirme çalışmaları da elimizdeki bilgilerin oluşmasını sağlamıştır. Ancak yine de Türk destanları tam olarak kayda geçirilmiş değildir. Türk destanlarının uzun yıllar sonra yazıya geçirilmeleri nedeniyle bu destanların orijinal halleri bilinmemektedir.

Türk destanlarını İslamiyet'ten önceki Türk destanları ve İslamiyet'ten sonraki Türk destanları olarak iki başlıkta inceleyebiliriz.

İslamiyet Öncesi Türk Destanları:

1-Altay-Yakut

Yaratılış Destanı (Türklerin en eski destanlarından bir tanesidir. Yaratılış ile ilgili pek çok eski Türk inançları bilinmektedir. İlk olarak bu destanda Şamanizm gelenekleri ön planda yer almaktadır. Yaratılış destanı evrenin nasıl oluştuğu ile ilgilidir.)

2-Sakalar Dönemi

a-Alp Er Tunga Destanı (Sakalar dönemine ait olan bir destan türüdür Alp Er Tunga destanı tam olarak tarihi milattan önceki çağlara kadar uzanmaktadır. Bu destanda bir saka hükümdarı bulunmaktadır. İran'a karşı yapılan mücadele bu destanda anlatılmaktadır.)

b-Şu destanı (Sakalara ait olan bir des-

tanıdır. Tam olarak tarihi ise milattan önceki zamana kadar uzanmaktadır. Saka Türklerinin dönemi ile alakalı olan bir destandır. Şu ve İskender arasında yaşanan mücadeleyi anlatan destandır.)

3-Hun Dönemi

Oğuz Kağan Destanı (Oğuz Kağan destanının tarihi milattan önceki 2. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Oğuz Kağan destanı Hunlara ait olan bir destan türüdür. Mete Han'ın yaşamı ile alakalı olan bir destandır. Oğuz kağan destanı kahramanlık ve savaşların yer aldığı bir destandır. Oğuz Kağan'ı ve oğullarının girmiş olduğu savaşlar ve mücadeleler bu destanda anlatılan efsaneler arasındadır. Türklerin Cihan hâkimiyeti algılayışı ve düşüncesi- nin en güzel örneğidir.)

4-Göktürk Dönemi

a-Bozkurt Destanı (Çin yıllıklarında kayıtlı olan Türklerin türeyişini mitolojik öğelerle anlatan destandır. Dişi kurttan türediği anlatılır. Kök Türk hanedanının kaynağı ve soy kütüğünün efsanesi niteliğindedir. Çünkü Kök Türk hanedanı A-shih-na yani Aşina, günümüz Türkçesiyle Asena'dır. Anlamı dişi kurttur. Tarihte a-sih-na hanedanı olarak geçmeleri destanın gerçek kısımlarına işaret eder. Ayrıca bu hikâyenin Türkler arasında ve yabancılar arasında nasıl kabul gördüğünü gösterir.)

b-Ergenekon Destanı (Bir nevi türeyiş destanı niteliğindedir. Türklerin katledilerek geriye kalan iki çiftin Ergenekon'a kaçıp orada tekrar çoğalarak dışarıya çıkıp düşmanlarından öç almasını anlatır. Türkler arasında bayram olarak kutlanır.)

5-Uygur Dönemi

a-Türeyiş Destanı (Türklerin ağaçtan türeme ve ağacın ata olarak algılanmasını anlatan bir destandır.)

b-Göç Destanı (Göç Destanı, bir Uygur destanıdır. Türeyiş Destanı'nın devamı niteliğindedir. Destanda, Türklerin kutsal taşı Çinlilere verince Tanrı tarafından cezalandırılması, açlık ve kuraklığın başlaması ile ana vatanlarından göç etmeleri

anlatılır.)

İslamiyet Sonrası Türk Destanları:

1-Karahanlı Dönemi

Satuk Buğra Han Destanı (Avda oldukları günlerden birinde kaçan bir tavşanın arkasından hızla koşarken arkadaşlarından uzaklaşır. Kaçan tavşan durur ve bir ihtiyar insan görünümünü kazanır. Satuk Buğra Han'ın sonradan Hızır olduğunu anladığı bu yaşlı kişi ona Müslüman olmasını öğütler ve İslamiyet'i anlatır.)

2-Kazak- Kültür Dairesi

Manas Destanı (Manas Destanı, Kırgızların millî destanıdır. Mani dinini yaşayan Karahitaylar ile Müslüman Karahanlılar arasındaki mücadelede Kırgızların durumunu ve Manas adlı kişinin başından geçenleri anlatan destandır.)

3-Türk-Moğol Kültür Dairesi

Cengiz-name (Cengiz Han'ın soyu, doğumu, fetihleri ve etkileri hakkındaki genel halk rivayetlerinden derlenmiş tarihi bir destandır.

Orta Asya'da yaşayan Türkler özellikle de Başkurt, Kazak ve Kırgız Türkleri, Cengiz destanını çok severek günümüze kadar yaşatmışlardır.

Cengiz-name'de, Cengiz bir Türk kahramanı olarak kabul edilmekte ve hikâye Türk tarihi gibi anlatılmaktadır.

Destanda Şaman dininin etkisi görülür. Cengiz Han, Uygurların Türeyiş destanının kahramanları gibi gün ışığı ile Kurt'tan doğar.

Soyu Oğuz Han'a dayanan Cengiz Han ve oğulları Doğu Asya'dan Doğu Avrupa'ya dağınık ve irili ufaklı devletler halinde yaşayan bütün halkları hakimiyeti altına almış; böylece 9. yüzyılın ortalarından itibaren irili ufaklı devletler tarafından idare edilen Asya tek bir çatı altında toplanmıştır.)

1-Tatar-Kırım Kültür dairesi

a-Timur Destanı (Moğol kültür dairesinde gelişen bir destandır. Destanda Moğol hükümdarı Aksak Timur'un savaşları, diğer milletlerle ilişkileri anlatılmaktadır.)

b-Edige Destanı (XIII. yüzyılda Hazar

denizi kıyısında kurulan Altınordu Hanlığı'nın XV. yüzyılda Timurlular tarafından yıkılışı anlatılmaktadır. Destanın adı, Altınordu Hanı ve bu destanın kahramanı Edige Mirza Bahadır'a atfen verilmiştir. Edige Mirza Bahadır'ın devletini ayakta tutabilmek için yaptığı büyük mücadeleler, ölümünden sonra XV. yüzyılda destan haline getirilmiştir.)

Selçuklu-Beylikler ve

Osmanlı Dönemleri

a-Seyyid Battal Gazi Destanı (Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve Müslümanlaştırılması döneminde Bizanslılarla yapılan mücadelelerin ortaya çıkardığı kahraman ve bu kahramanın yiğitliğini anlatan hikâyesidir.)

b-Danişmend Gazi Destanı (XI. Yüzyılda yaşamış Türk devlet adamı Melik Danişmend Gazi'nin hayatını, savaşlarını, Anadolu'daki bazı şehirlerin fethini ve çeşitli kerametlerini anlatmaktadır.)

c-Köroğlu Destanı (Köroğlu Destanı, kahramanı Ruşen Ali'nin ve babası Koca (Seyis) Yusuf'un Bolu Beyi ile olan mücadelelerini ele alır. Kahramanı 16. yüzyılda yaşamış halk ozanı Köroğlu'dur)

Sonuç olarak diyebiliriz ki; destanlar bizim milli kültürümüzdür, içerisindeki mesaj ve olayları iyice süzüp nesillerce yaşatmak görevimizdir. İçinde "mit"leri barındırması bakımından özellikle İslamiyet öncesi Türk destanları, sosyal, siyasal, dinî, kültürel, teknolojik vb. bakımlardan son derece kıymetli bilgilere sahiptir. Hemen yapılması gereken, bu zengin bilgi ve kültür hazinelerinden en iyi şekilde yararlanabilmektir. Bu destanlar çağın iletişim araçlarından yararlanılarak yazılı, sözlü ve görüntülü olarak büyük kitlelere ulaştırılmalıdır.

Kaynakça:

1-<https://www.turkedebiyati.org/turk-destanlari/>

2-https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_e%C4%B1da_destan

3-<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file>

ÇAĞRIŞIMLAR

Tahrip gücü yüksek bir bomba bir viraneye düştüğünde onu daha ne kadar harap edebilir? İyi olma halinin dereceleri olduğu gibi kötü olma halinin de dereceleri mi var? El cevap: Beterin beteri var...

Evet, bu doğru... Sağlı sollu, aşağıdan yukarıdan saldıran düşmanın şehri, şehirleri yağma etmesi, daha önce yağmalanmış beldeler üzerinde de ille bir etki bırakır. Misal Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa... Ermeni ve Fransızlar tarafından işgal edilmiş; bu uğurda canlarını, kanlarını feda etmekten çekinmeyen gönüllü çeteler, Kuvayı Milliye ve çiçeği burnunda ordumuz tarafından kurtarılmıştı. Amma ne kurtarış... Kurtuluş savaşı dendi adına, istiklal mücadelesi. Gemileri yakmışlardı baştan ve toptan. Ya istiklalden akıbet ya da ölüm...

Bundan yıllar sonra aynı topraklar asrın felaketini yaşadı; sarsıldı, titredi, hatta deyim yerindeyse içi dışına çıktı, altı üstüne geldi de binlerle insanımızı yuttu... Bu felaketten önce bu kez bambaşka milletlerce sessiz sedasız adeta gönüllü bir işgal edilişle karşı karşıya kaldı. Bitmedi imtihanı bir türlü bitiril(e)medi...

Anadolu; her karşı dertli Ana-dolu...

Neler gördü neler geçirdi var olduğu günden bu yana bilinmez ancak bizler oraya gelip yurt tuttuk vatan edindik; anamız, vatanımız, toprağımız dedik. İşte o zamandan bugüne değin ne işgaller ne yağmalar ne akınlar ne muhararalar gördü geçirdi. Öyle oyunlar oynandı,

FATMA
TUTAK

öyle planlar, tezgahlar kuruldu ki üzerinde hey yavrum hey!

Öte yandan bu saf, iyiliksever, vefakâr ve cefakâr insanın, Anadolu insanının sahiplendiği bereketli topraklar, kendisine göz dikenlerin desiselerini sezen ve doğru hamlelerle bertaraf eden; yeri gelince püskürten has adamlar da çıkarmayı bildi her devirde.

"On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan"

Her yaştan çünkü vatan, onun bekası ve ona hizmet söz konusu olunca beli bükük ihtiyarı da gençten genç olur dikilir düşmanın karşısına...

"Siper et gövdeni dursun bu hayasızca akın" Zafer ayı ağustosa girdiğimiz şu günlerde bu konulara değinme ihtiyacı hissettim. Çünkü değinmek boynumun borcu idi. Neden zafer ayı olduğunu ben dahi bilmeli ve bildirmeli idim. Anmak gerek anmadan geçilirse üzeri ölü toprağı ile örtülür de bizden sonrakiler mağaralardan ya da gök gürültüsünün ardınca ormanda ağaçların kıyısında bitiveren köksüz mantarlar gibi türeyiverdikleri zannına kapılabilirler...

Bizler Türk oğlu Türk'üz. Buralara orta Asya'nın bozkırlarından göç ederek geldik. Gelip bu toprakları yurt edinmemizin kapısını bize

açan erin adı Selçuklu Sultanı Alparslan'dır. Malazgirt Zaferi; Alparslan'ın kumanda ettiği Selçuklu askeri ile Romen Diyojen'in emri altındaki Bizans ordusu arasında yapılan savaşın bizim lehimize sonuçlanmasıyla Türklere Anadolu'nun kapılarını açan kutlu zafer olarak tarihe geçmiştir... 26 Ağustos 1071.

Türkler akın akın gelip bu bereketli topraklara yerleşti ve tarım yapmaya başladı. O zamandan beri yurdumuz, toprağımız, namusumuz oldu ve olmaya devam edecektir.

"Hangi çalgın bana zincir vuracakmış şaşarım"

Öğüdümü dinle ey Türk genci;

Babanın, dedenin, atanın mirası olan yurdunu tıpkı onun yaptığı gibi sev koru yaşat ve gelecek nesle aktar. Unutma sen bir mirasyedi değilsin. Bilakis yeni neslin emanetçisisin. Bu bilinçle hareket et!

"Sen şehit oğlusun incitme, yazıktır atanı"

İnsanı ve bil umum yaratılmışı sev, doğayı koru kirletme. Kaynaklarına sahip çık saçıp savurma, gelişigüzel tüketme. Bilimde teknikte ilerle üret, işle, çalış, çabala çağının gerisinde kalma. Başka milletlerin seni ve neslini ürettiği teknoloji ile esir etmesine izin verme. Atik ol, çevik ol uyanık ol. Gemisini kurtaran kapitan mantığıyla her koyun kendi bacağından asılır diyerek yalnızca kendini kurtarmanın ve bana neciliğin bataklığına girme. Bunların hepsi vatan sevgisine dahildir. Ve unutma ki

vatan sevgisi imandan bir şubedir...

Birilerinin mirasyedi hoyratlığıyla orada at koşturmasına ve onu harap edecek ellere altın tepsi içinde sunmasına izin verme...

"Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı"

Bu Aziz vatanın her karış toprağı şehit kanlarıyla sulanmıştır.

"Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı!"

Ağustos ayının Zaferler Ayı olarak anılmasını sağlayan diğer savaşlara çok kısa değinerek (tarih dersine çevirmeden) yazıyı sonlandıralım.

Çaldıran Zaferi; Y. S. Selim komutasındaki Osmanlı ordusunun Safevilere karşı kazandığı zafer.

Mercidabık Zaferi; Kanuni komutasındaki Osmanlı ordusu ve Memlûkler arasında yapılan savaşın neticesinde kazanılan zafer.

Mohaç Zaferi, Osmanlı devleti ve Macaristan arasında geçen savaşın sonunda kazanıldı.

Kıbrıs'ın Fethi; 1 Ağustos 1571.

Sakarya Meydan Muharebesi ve nihayet bugün 30 Ağustos Zafer Bayramı olarak milletçe kutladığımız zaferi bize hediye eden Büyük Taarruz. Gazi Mustafa Kemal'e "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" sözünü söyleten ve şanlı ordumuzun Yunan askerini topraklarımızdan çıkardığı o büyük gün...

Aziz hatıralarının önünde saygıyla eğiliyoruz. Ruhları şad olsun...

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE...

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

نفس را تسبیح و مصحف در یمین
خنجر و شمشیر اندر آستین

Nefsin sağ elinde tespih ve Kur'ân vardır
ama yeminde de hançer ve kılıç gizlidir.
(Hz. Mevlânâ)

NEFSE ALDANMA

Nefis en büyük düşmandır, elindeki tespihe kanma,
Bak, yeminde hançer saklı, dikkat et, düşmanı dost sanma.
2 Ağustos 2024 (Ahmet Sevgi)

TOKAT'TA KIZ İSTEME VE DÜĞÜN ADETLERİNİN KONYA İLE MUKAYESESİ

**ANUŞ
GÖKCE**

Sevgili okurlarım. Kurban Bayram'ı sonrasında bir akrabamızın düğünü için ailecek Tokat'a gittik. Tokat düğünü, adetleri ve gelenekleri ile Konya düğünlerini mukayese etmek adına bu makaleyi kaleme alıyorum.

Oğlum Durmuş Ali, kardeşleri Ayşe Selcen, Merve Aybala ve amcasının oğlu Mehmet, hanımı Çiğdem ve baldan tatlı çocukları Almina ve Ayşima'yı da arabasına alarak takımı düzmüş oldu. Sadık bey ve ben de kayınvalidem Emine Gökce'yi alarak Tokat'a hareket ettik.

Yolculuğumuz çok güzel geçti. Yol boyunca etrafı seyir ede ede gittik. Aksaray'ın çıkışında Kayseri yol ayrımında mola verdik. Çocuklarla birleşerek biraz dinlendik, ihtiyaçlarımızı giderdikten sonra hareket ettik.

Akşam namazı vaktinde Tokat'a vasil olduk. Ak-rabalarımızla birlikte akşam yemeği yiyip biraz sohbet ettikten sonra bizler için hazırlanan eve yerleştik.

Tokat'ta düğün üç gün sürüyor. Cuma namazından sonra oğlan evine bayrak asılmasıyla düğün başlamış oluyor. Davulcu ve zurnacı da hazır bulunarak her gelen misafiri ezgi ve davul eşliğinde karşılıyor. Karşılanan misafirlerin davulcuya bahşiş vermesi âdettendir.

Akşam saatlerinden sonra oğlan evi kız evine kına yakmaya gider. Biz de ikisi minibüs olmak üzere (oğlan evi) 15-20 araba ile kız evine gittik. Kız evinin de aynı bir saz ekibi vardı. Onlar da oğlan evine hoş geldin ezgileri çaldılar.

Gelin ile damadı dans etmek üzere sahneye davet ettiler. Sonra Tokat halayı için grup oluşturdular. İzlediğim en zevkli halaylardan birisiydi. Kız evi ve oğlan evi karışık halay çektiler. Tokat sarması o yöreye ait çok değişik bir oyun havası ve oyunu. Çok ritmik ayak hareketleri var. Ayaklarının biri öne atıp yana çekiyorlar. Diğer ayağı onun yanına koyuyorlar. Oyunun ortalarına doğru bir ayak önde, diğer ayak onun çapraz arkasında sekiyorlar. Ezgi olarak Çukurova'nın çiftetelli-sine benziyor.

Cuma'yı cumartesiye bağlaya gece yansında un helvamız sıcak sıcak yemeye hazır. Ayranımız ise taze yayık ayranı. Her şey doğal ve lezzetli.

Cumartesi günü saat 09.00'da oğlan evinde yemek hazırlığı vardır. Ev sahibi, gelen misafirlerine sabah kahvaltısı verir. Dönerci tezgâhını kurmuş,

pişirmeye başlamıştır yavaş yavaş. Tavuk kokusu, yanan yağ cızırtıları etrafı sarar. Sevenler için mis gibi sevmeyenler için ise burunlarını tıkamak gereken bir koku.

Tokat'ın düğün yemeği, dönerli sebzeli bulgur veya pirinç pilavı, helva, baklalı yaprak sarması, ayran veya meyve suyu. Yaprak sarması düğün yemeğinin olmazsa olmazı. Mutlaka her düğünde günler öncesinden tencere tencere yaprak sarması sanılır, önceden gelen misafirlere soğuk ayran çorbasıyla birlikte ikram edilir. Düğün günü de kazanlarda sarma pişirilir. Çay ise her daim hazır. Kız evinde de düğün yemeği pişirilir, yapraklar önceden sarılmış olan tencereler ocağa vurulur. Gelen misafirlerine ikram edilir.

Oğlan evinde öğle namazından sonra misafirlere düğün yemeği verildi. Kız evinden oğlan evine misafirler geldi ve onlara yemek ikram edildi. Yemekler gece yansına kadar devam etti. Gelin kız tekrar kuaföre götürüldü. İkindiden sonra damat gelini evine bırakarak ablasıyla beraber evine geldi.

Gelin Evinde Düğün Yemeği Hazırlıkları

Cuma günü köyün genç kızları, gelinleri, kızın akrabaları ve arkadaşları toplanarak hem oynarlar hem de baklalı dolma sararlar.

Çörek ekmeklerini perşembe günü yaparlar. Damadın kaynanasının ekmeğini de evin hanımının rahatsızlığına binaen kızın annesi yapıvermiş.

Gelin Hamamı

Kına gecesinden sonra gelin hamama götürülür. Gelin kızımız Tokat Kızıl köyden. Bizim gelin, hamam gitmedi ve köylerinin içinde bir kadının evinde yıkandı. Zaten onlarda âdetmiş, gelin adayına önceden haber yollarlarmış, "seni ben yıkayacağım" diye. Gelin kızın kaynanası sabah-tan kızın evine havlusunu, şampuanını, lifini, sabununu götürür. Banyo ettiren, "sabun köpürmüyor, tarak basmıyor" diye seslenince kaynana bahşişini gönderiyor.

Gelin davul zurna eşliğinde oynayarak, halay çekilerek evinden alınır. Davul zurna eşliğinde ellik oyunu oynanır, halaylar çekilerek gelinin yıkana-cağı eve gelinir. Hamam evinde de davul zurna eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır.

Kız yıkanıp giydirildikten sonra aynı oyun havaları eşliğinde kız evine kadar gelinir. Evde gelin hamamına katılanlara ve kızın yakınlarına yemek verilir. Yemekten sonra gelin kaynanası, kızın arkadaşları ve yakınlarıyla birlikte kuaföre götürülür.

Cumartesi günü sabahtan gece yansına kadar yemek ikram edildi. Gençler ara sıra coşturarak kıvrak oyunlar oynadılar. Oynayanlara düğün sahibi tarafından para verildi. Bu düğünde pek silah atan olmadı. Polis olayı sıkı tutuyor anlaşılan. Bir defa havaî fişek atıldı, hemen akabinde polis otosu düğün evine geldi. Bizim çocuklar saça sola kaçıştıktan sonra soruşturmada bir şey çıkmadı. Düğünde takılan takılar gençlere aittir. İster kıza takılsın isterse damada takılsın paralar ise kayın babaya verilmesi adetmiş.

Gelin almaya katılan konvoyu biz de dâhil olduk. Eşim katılmadı. Durmuş Ali'nin arabasını oğlan evinden biri, bizim arabayı da Durmuş Ali kullandı. Tokat çıkışında arabalar birbirini bekledi. Konvoy köye sığmadı. Arkası Tokat Niksar oto yoluna dayandı.

Kız evden çıkarken Konya'daki gibi kapıyı kapatıp para istemediler. Onlarda adet değildi. Gelin evinden çıkında arabaya binerken dua ettiler, imam nikâhını tazelediler. Köyün başka bir çıkış kapısından çıkarak yola revan olduk. Yeşilirmak'ın kıyısında müsait bir yerde arabalarından inerek gençler oynadılar. Bu arada geride kalan arabalar da kafilere yetiştiler.

Böylece düğün Tokat'ta üç gün üç gece sürmüş oldu. Masallardaki gibi kırk gün gece düğününün küçültülmüş bir hali gelenek olarak sürüp gidiyor.

Gençler ermiş muradına biz dua edelim mutluluklarına...

KONYA'DA DÜĞÜN

Konya'da düğün adetleri ise biraz farklıdır. İster seniz önce kız isteme adetlerinden bahsedelim.

Konya'da eskiden görücü usulüyle evlilik yapıldı. Oğlanın annesi veya kız kardeşi bir ailenin kızını beğenir, kız tarafına oturmaya gidilir. Önce kızın boyuna posuna bakılır, güzelliği değerlendirilir. Beğenmişlerse "Kızınız da pek güzelmış, Maşallah!" diyerek annenin gururu okşanır. Kız kahve yapma bahanesiyle mutfığa gidince erkek tarafından birisi ev sahibinden gizlice halı veya çulun altına bir avuç toz serper. Kahveler içildikten sonra "Bir düşünelim bahanesiyle" oğlanın anası ve kız kardeşi evden ayrılırlar. Bir hafta sonra kız evine tekrar gidilir. Eğer halının altı temizlendiyse kız beğenilir. Kızın bir fotoğrafı istenir ve oğlana gösterilir. Oğlan evet derse mesele babaya ağırlırdı.

Günümüzde bu usuller kalktı. Şimdi gençler bir-

birini görerek veya önceden tanışarak evleniyorlar. Anne babaya sadece "evet" demek düşünüyor. İyi mi kötümü bilmiyorum. Ama günümüzde eskiye oranla boşanmalar da arttı. İnsan sevince karşı tarafın hatalarını, cin fikirliliğini göremiyor anlaşılan. Bir de yetiştirme tarzı ve internet ortamında tanışma gençleri yanlışla düşündürüyor. Pek narin yetiştirilen gençlerimiz birbirine karşı tahammülsüz oluyorlar, ufacak bir tartışmada soluğu mahkemede alıyorlar.

Söz Kesme ve Ağız Tatlısı

Erkek tarafı talip olduğu kıza istemek üzere kız tarafına düğüncü gönderilir. Düğüncü gelerek kız tarafına gelir ve filan kişinin düğüncü geleceğini haber verir. Elçiye zeval olmaz deyip evine geri döner. Kızın babası verici ise filan gün buyurup gelsinler der. Belirlenen tarihte oğlan tarafı kız evine çiçek, hediye ve çikolatayla birlikte gider. Kız istenip, kahveler içildikten sonra filan gün "ağız tatlısı yapaalım" denir. Kıza kıyafet almak için alışverişe gidilir. Yüzükler alınır. O gün geldiğinde kız evinde toplanılır. Kıza alınan kıyafetler giydirilir. Damat adayı da hazır bulunur. Dua ile söz yüzükleri takılır, şerbetler içilir. Oğlan tarafından getirilen bisküvi ve lokumlar ikram edilir. Böylece söz kesilmiş olur.

Sözlü ya da nişanlı kız bir başkasının düğününde oynadığı zaman kayınavide ve akrabaları tarafından para takılır. Ermenek yöresinde "Çember atma" denilen bir gelenek vardır. Nişanlı kız birinin düğününde oynadığı zaman başına başörtü ve yazma atılırdı. Sonradan onlar da işi paraya çevirdiler.

Nişanlı kıza bayram ve özel günlerde hediye gönderirler. Kurban Bayramı'na denk geldiyse kurban gönderilir. Gönderilen kurbanın boynuzları ve gövdesi kurdele ile süslenir.

Nişanlı kıza kurbanlık göndermek Tokat'ta da adet. Onlar da koyunlarının boynuna ve boynuzlarına kurdeleler bağlarlar, şeritlerle süslerler.

Başka bir gün yine oğlan tarafı kız tarafına gider ve alınacak eşyalar, takılacak altınlar, hazırlanacak çeyizler ve nişan tarihi belirlenir.

Konya'da eskiden nişanda kıza çok altın takılırdı. Şimdi ise günümüz şartlarında bu takılar biraz azaltıldı. Takıların çoğu düğünde takılır oldu. Düğünlerde eskiden kıza üç kat zincir, küpe, kilitli burma bilezikler, beşi bir yerdeler, altın veya gümüş kemerler takılırdı. Şimdi altın kemer ve üç kat zincir yerini takı setlerine, pırlanta yüzük ve kolyelere, küpelere bıraktı. Zengin olanlar gelini sanki esir alır gibi altın ve değerli taşlara boğarlar. Kadını altın ile tartarlar. Ama davranış olarak evin hizmetçisi gibi görürler. Kız onun için ailesi ne isterse öyle davranır, onların sözünün dışına çıkamaz. İradesi ve özgürlüğü altınla, parayla sa-

tın alınmıştır. Genellikle birkaç ay sonra da hoşnutsuzluklar baş gösterir; gelin kaynanadan, kaynana gelinden atıp tutmaya başlar. Oğlan, ana ile hanımı arasında kalır, ya her şeyi içine atar hasta olur ya da hanımına yol verir.

Yorgan Kaplama

Konya'da eskiden yorgan kaplaması diye bir adet vardı. Evlenecek olan kızın yorganları diki- lir; basma veya saten yüzü yorganlar bembeyaz patiskalar ile kaplanırdı. Çarşafın ucuna göz nuru dökülmüş danteller ve kanaviçeler dikilirdi. Yorgan kaplamaya kızın yakın arkadaşları katılır, iş bitince kendi aralarında eğlenirlerdi. Ev sahibi gençlere yiyecek ve içecek bir şeyler hazırlar, çayın yanında börek kek ikram edilirdi. Mevsimine göre kavun karpuz, havalar soğuk olursa elma, mandalina, armut, portakal gibi meyveler sofraya konurdu.

Gelin Hamamı

Konya'da düğünden önce gelin kızı hamama götürülür. Hamamda yıkanıp paklandıktan sonra girişteki büyük salonda göbek taşının üzerine çıkarak eğlenirler. Bir taraftan çalıp oynarlarken, bir taraftan da oğlan evinde hazırlanmış olan börek, dolma, pasta, kek vs. atıştırmalıkları yiyerek günün keyfini çıkarırlar.

Dürü

Kız evi ile oğlan evi anlaşılır ve birbirlerine düğün için bazı hediyeler alırlar. Bunların bir bohçaya koyup götürülmesine dürü götürme denir. Gelin kızı özellikle gündelik ve özel günlerinde giyeceği kıyafetler, nevresim ve pike takımları, çanta, ayakkabı, terlik, makyaj takımı, ayna, tarak vs. alınır. Kayın baba ve kaynanalara da münasip hediyeler alınır ve aynı gün bohçalar hazırlanır. Ev halkına da ufak tefek gönüllerinden ne koparsa bir gömlek ve başörtü, çorap, mendil gibi hediyeler konur.

Eskiden kaynananın dürüsüne mutlaka filize çember konulurdu. Bu sık iğneyle yapılan çok zor bir iğne oyasıydı. Bu başörtüsü konmazsa gelinle kaynana arasında sürekli bir hoşnutsuzluk devam edip giderdi. Bir arkadaşım anlatmıştı. Gelinin birisi kaynanasının bohçasına filize yerine kenan mil oyalı bir başörtü koymuş. Kaynana yürüyüşlerde hep geri kalmış. "Haydi anal!" dediklerinde "ne yapalım, kurtçuk ancak bu kadar yürüyor dermiş. Yine bir arkadaşım kaynanasından şikâyet etmişti. Onun da derdi filize idi. Kızcağız filize koyamamış, onun yerine kenan çiçekli bir oyalı yazma koymuş. Akşam sofraya oturunca kaynana "bu yemeğin maydanozu eksik" diyerek kızın hediye ettiği başörtüyü cebinden çıkardığı gibi tabağın içine basmış. Bu türlü sebeplerden dolayı çok ayrılanlar olmuş. Şimdi bu adet yavaş yavaş kaybolmaya başladı. İyi ki de kaybolmuş.

Yoksa vay gelinlerin haline.

Çeyiz Çakma

Konya'da düğüne birkaç gün kala oğlan evi kız evinden gelinin çeyizlerini alarak gelinin oturacağı eve çeyiz çakmaya gidilir. Kızın yastıkları, yorganları üst üste dizilir, yastık yüzleri, kanaviçeler dantelli örgüler ve simli işlemler duvara, perdeler tutturulur. Odanın tavanına çiviler çakılarak ip gerdirilir ve gelinin yapmış olduğu oyalı yazmalar ve boncuklu tülbentler asılır, patikler, el beşleri, masa örtüleri ve örgü işlemler sandık veya sehpa üzerine konarak sergilenir. Bazı gelin odalarında bu örtüler yıllarca tavanları süslemiştir. Son yıllarda bu adetten vazgeçilerek gelinin eşyaları mobilyasına, çekmecelerine, mutfak eşyaları yerli yerine yerleştirilir olmuştur. Kırsal kesimlerde sınırlı sayıda da olsa eski adet devam etmektedir. Çeyiz ve eşyanın eksikliği yüzünden düğün gününde dahi evlenmeden vazgeçenler olmuştur. Düğün günü ziyafete gelenler erkek evinin üzüntüsü üzerine pilavını yiyip gitmişlerdir.

Sandiğa oturma ve kapı tutma

Konya'da bir de sandığın üzerine oturma âdeti vardır. Benim çocukluğumda vardı, halen de devam ediyor. Oğlan evinden kız evine sandık götürme âdeti vardır. Sandık kız evine indiği zaman oğlan evinden küçük bir kız sandığın üzerine oturur ve kalkmaz. Kızın gönlünü etmek için bir miktar para teklif edilir. Kız razı olunca sandığın üzerinden iner. Kız çeyizlerini bu sandığın içine kor. Gelin alma esnasında sandık evden çıkarken bu kez gelin tarafından bir kız veya erkek çocuk sandığın üstüne oturur. Bu kez pazarlık çetindir. Sandığın üzerine oturan az uz paraya razı olmaz. Damat tarafını epey terletirler.

Esas terleme daha geridedir. Gelin evden çıkarırken dış kapı kapanır ve kayın babadan kızın kardeşleri para isterler. Bu bazen yüklü bir para olur. Kayın baba biraz aşağı çekmek istese de razı olmazlar. O da yüze yüze kuyruğuna geldik, der ve parayı vermeye razı olur.

Gelin babasının kolunda getirilir ve kayın babaya teslim edilir.

Düğün

Konya'da eskiden düğünler perşembe gününe denk getirilirdi. Gelin perşembe gecesi koca evine giderdi. Ertesi günü oğlan evinde yüz açımı eğlencesi yapılırdı. Gelin tekrar gelinliğini giyer, kendisini ziyarete gelen arkadaşlarıyla birlikte gü-lüp oynardı. Şimdi bu adet zannımca terk olundu. Son yıllarda düğün, genelde hafta sonları, salon bulamazlarsa haftanın herhangi bir gününde yapılır. Eskiden nişan törenleri ayrı yapılırdı. Şimdi ise bir güne sığdırıldılar. Gündüz nişan, akşamı kına gecesi yapılıyor. Ertesi gün de gelin baba evinden ayrılp düğün salonuna ve oradan da

evine gidiyor.

Kına Gecesi

Kına gecesinde genç kızlar gelinle birlikte oynayarak eğlenirler. Gelin kız kınasında bindallı giyer. Kınada bazen bilgisayar programından indirilen oyun havaları, bazen de organizasyondaki kadınlar türkü söyleyerek katılanları eğlendirir, gelenleri hep birlikte oynamaya teşvik eder. Kına yakılacağı zaman gelinin arkadaşlarından biri kına tepsisi elinde diğer kızlar da ellerinde mumlar yakarak oynayarak salona girerler. Geline bir sandalyeye oturturlar ve kına türkülerini söyleyerek etrafında dönerler. Kınayı yakanlar, "Gelin elini açmıyor" diye kaynanaya seslenirler. Kaynanadan bir çeyrek gelince gelin avucunu açmaya razı olur. Damada da kendi evlerinde kına yakılır. Son zamanlarda, özellikle salon düğünlerinde kına gecesine damadı da davet ediyorlar. Kızın yanına onu da oturtuyorlar. Damadın da eline kına yakıyorlar. Bu kez damat da elini açmayınca kızın annesi çeyrek gönderir. Kına yakıldıktan sonra kız ile damat oynatılır. Damat sandalyeye oturtulur. Gelin elinde bir testi ile damadın etrafında dönerek oynar. Testiyi atar gibi yapar ama atmaz. Hiç beklemediği bir zamanda atar. İçinde bozuk para, şeker ve boncuk çıkar. Kınılan testi kırntılan hemen temizlenir ve gelin ile damat tekrar oynatılır. Son istek parçalarıyla düğün nihayete erer.

Testi kırma, damada kına yakma gibi adetler Tokat düğününde de yer alıyor. Tokat'ta damadın eline kına yakma âdeti erkekler tarafından yapılıyor ve oğlanın serçe parmağına yakıyorlar. Oğlanın elini açmama gibi bir adetleri yok.

Pilav Dökme

Birkaç yıl öncesine kadar orta halli bir Konyalı düğünde "pilav dökabiliyordu". Önceleri sadece oğlan evi pilav dökerken kız evi de moda uydular, onlar da pilav dökmeye başladı. Pilav dökmeye gücü yetmeyenler etli ekmeğe yaptırır, buna da gücü yetmeyenler düğün yapmaz, nikâh töreniyle gelini eve getirirdi. Bu günlerde ise pilav dökmek sadece zenginlere has bir gelenek oldu. Benim çocukluğumda oğlan evi düğün yemeği yapar, kız evine ya araba gönderir yemek yiyecekleri düğün yerine getirir ya da doğrudan kız evinin misafirlerine yetecek kadar yemek gönderirdi. Şimdi pek çok âdetimiz değiştiği gibi bu âdetimiz de biraz erozyona uğradı.

Konya düğün yemeklerinde benim hiç hoşuma gitmese de erkekler bir tarafa kadınlar bir tarafa oturtuluyor. Aileler bölünüyor. Ortak bir tanışımızın düğününe gittiğimizde ya damadı ya da gelini tanıyoruz. Ailelerden ve gelenlerden hiçbirini tanımıyoruz. Hiç tanımadığımız insanlarla oturup yemek yiyoruz.

Yemekler ortadan yenir. Misafirler 12 kişilik masalara oturtulur, kişi sayısı tamamlanmadan servis açılmaz. Sadece küçük çocuklar için tabak istenir. Sofraya önce yoğurt çorbası gelir. İkinci olarak etli Konya pilavı gelir. Akabinde sıcak sıcak etli bamya çorbası masaya servis edilir. İrmik helvası ve zerde tatlısıyla yemek aslı son bulur. Yemeğini yiyenler çay ikram edilen bölmeye geçer. Çok tuhafıma giden bir olay da düğünde yemek yemek isteyenlerin masadakilerin başında beklemesidir. Yemeğini yiyen kalkınca hemen yerine oturmak için sıra bekler. Ben çoğu düğünden aç geri döndüm. Sanırım bu adetten de vaz geçildi, gelen misafirler bir yerde bekletilmeye ve boşalan masalara alınmaya başladı.

Gelin Alma

Gelin kız eskiden gurbete gidecekse çok ağlar, gözlerinin şişliği belli olmasın diye sürme çekerlerdi. Şimdi kızlar kendileri bulduysa güle oynaya gidiyor. Gelin baba evinden zaman akrabalarıyla vedalaşır. Annesine sarılıp ağlar, kız kardeşine sarılıp ağlar. Babası kızına takılır, "Bu kadar ağlayacaksan gitme bari" der. Kız gözünün yaşını siler, babasının elini öper. Babası gelir, dualar eşliğinde kızının beline kuşağını bağlar, duvağını örter. Oğlan evi gelin almaya geldiğinde kapıya kadar kızının koluna girerek dışarı çıkartır, kayın babasına teslim eder.

Gelin arabaya bindiği zaman Hoca dua eder, nikâhlarını kıyar, cemaat de âmin diyerek duaya iştirak ederler. Konya'nın düğünlerinde çok silah atılırdı. Hele hele köy düğünlerinde bu bir gövde gösterisine dönüşürdü. Silah sesinden çok korktuğum için düğünlere pek gitmez oldum. Yeni bir düzenleme getirildiyse isabetli bir karar alınmış olur.

Gelin koca evine gelince arabadan inmez. Damadın yakın akrabaları geline indirmelik adı altında altın ve para verince gelin iner. İçeri girerken üzerine şeker, kuru üzüm, buğday, leblebi ve bozuk paradan oluşan bir karışım serpilir. Gelin, önce hazırlanmış olan içi su dolu bir testiyi tepikler. Tütsü yakılır ve gelin ile damat bu tütsünün dumanından geçirilir. Tütsü için genelde nazara iyi geldiğine inanılan üzerlik otu yakılır.

Belli bir zamandan sonra damadı sağdıç götürür. Yatsıya kadar onunla gezer. Gelinde evine çekilir. Yatsı namazından sonra damat evine götürülür. Arkadaşlarının yumrukları eşliğinde evine girer. Dayağın çoğunu onu korumakla görevli olan sağdıç yer.

Dilim döndükçe, aklıma geldikçe adet ve geleneklerimizi anlatmaya çalıştım. Bazı eksikliklerim olabilir. Bunu da siz sevgili okurlarımız bana bildirdiğiniz takdirde başka bir makale kaleme alırım.